

God of goud.

Het kostelijke
En ten tweede
den naam van
mer voor ons
beant op onze
met het vraag-
eel vast, want
n grondslag de
ijn arbeid, doch
sociale gezag.

agen geplaatst,
erken tot de
zelf, want dat
rijzen naar een
279 van den
bedoeling om
rijven van den
te bezien, en
n in het licht
heid, terwijl ik
het probleem
nigzaam. Daarbij
g voor. Eerst
die in onzen
ingsrecht heer-
king, als neer-
aan de Schrift
ods voorzienig
vraag aan de
g hierin mee-
ullen van het
wordt geacht.

en duidelijk
staan
scherp op den
n één arbeider,
werken, dan
denkbeeld van
uits, wanneer
bedrijf gezamen-
or dit middel
standen kracht
over gedacht?
nde week een

K. D.

niet in alles
aannemen; hij
ot toegebracht,
als de toren
p, tegen een
p voortdrukt...
de Belijdenis
antiek kasteel
kt of een ge-
s in de plaats
staal en de

nen vóór het
leven pleiten,
in de kwestie
gemeente neer
Herant van

ande, zoudt
e Koning op
ocheenaars
ningers om
ge met ons
wen?

elzen, leeraar
d een Open
Kuyper in
id, 1883. Hij
rste tafel van
r de overheid
s tweede tafel
de opmerking
erstand moest
an roplek in
voorts in de
er de vraag:
ouze Over-
e treden in

M. A. Gooszen
n. 111 en 112,
leel. Pars III,
anisme, dat
ter vasthoudt,
t de daar ont-
strijd was met
eformeed
Gijbertus

ef. Kerken te
Kuyper o.a.
36 ingediend,
achte revisie
echter velen
van een on-
Kraan, Aca-
XIII. Verge-
e, 7 Mei 1921.

Onder dezen titel heeft de heer T. Houtstra, handelsreiziger, een geschrift uitgegeven, dat tot inhoud heeft een breedere uitwerking van een referaat, indertijd gehouden voor de afd. Utrecht der Ned. Vereen. voor Christelijke Kantooren en Handelsbedienden. Hij bespreekt hier de heiliging van 's Heeren naam in den handel, en behandelt de volgende onderwerpen: de begeerlijkheid, woeker en overwinst, leugen en bedrog, onze publieke opinie, de geldzucht, rijk zijn en rijk willen worden, christen zijn in den handel, oprecht en voorzichtig, de handelsmoraal, en wij, bedienden.

Is dit geschrift nu van zooveel belang, dat het een afzonderlijke vermelding waard is? Zijn er niet tal van werken verschenen, die van meer betekenis zijn, en hier niet besproken werden? Ik ontken dit niet, maar vestig gaarne de aandacht op deze brochure, omdat het mij altijd goed doet, wanneer niet alleen uit den kring der gestudeerden, maar ook uit dien onzer georganiseerden zulk een krachtige stem klinkt, die de dingen eerlijk durft te zeggen, die zonde bij den naam noemt, en tot Gods Woord terugroept. Als bewijs daarvoor diens het besluit.

Hiermede zijn we aan het einde gekomen van onze inleiding. De collega's zullen nu, naar ik hoop, begrepen hebben, dat ik met „de heiliging van Gods naam in den handel” iets anders bedoelde, dan dat we ons bij ons bedrijf vroom zullen houden.

Neen, waarlijk ik bedoelde meer. Ons bedrijf, onze arbeid zelf moet „vroom” zijn. Vroom in den Oud-Hollandschen, Bijbelschen zin van trouw, eerlijk.

Ten volle moet onze naaste — in den handel — ons kunnen vertrouwen.

Op de eerste plaats dus onze patroon, onze firma en vervolgens allen met wie wij in aanraking komen. Dit moet het kenmerk en onderscheidingssteek van ons als christen-handelsmensen zijn.

„Er moet toch onderscheid zijn, tusschen ons en de wereld”, wordt dikwijls opgemerkt. Volkomen waar; alleen maar, men zoekt dit onderscheid veelal in uitwendige dingen. Maar hier is een onderscheid dat met het wezen der religie samenhangt.

Religie toch is geloof en vertrouwen — in God. En als de vrucht daarvan niet is, dat wij in onzen handel geloof en vertrouwen hebben bij de menschen, dan deugt onze religie niet. Dan is ze een ontheiliging van den naam des Heeren.

Ten slotte — en hierover zijn we het ook eens: deze Godsdienst-in-zaken openbaren we niet in de eerste plaats door woorden. Want het koninkrijk Gods is niet gelegen in woorden, maar in kracht. 1 Cor. 4:20.

Zoodat, wanneer ik eenigen tijd als reiziger, als zakenman voor de toonbank kom — ook al heb ik nooit opzettelijk deze dingen aangeoord — mijn handelsdrijven en heel mijn wijze van optreden, bij klanten en concurrenten de vraag, zoal niet op de lippen, dan zeker in het hart moet hebben gebracht: „vertel mij toch, waarin deze uw groote kracht zij”. En dan kan het de tijd zijn, om den naam des Heeren — om Christus te belijden, die Zijne kracht in onze zwakheid volbrengt.

Ons overigens Zijn evangelie nimmer schamende, maar, God den Heere heiligende in onze harten, altijd bereid zijnde — bij verstand van tijd en wijze — te getuigen tegen de zonden der ontheiliging van Zijn naam, zooals de in den aanvang bedoelde Bond dit beoogt.

Wie is tot deze dingen bekwaam? Niemand; ook niemand onzer, tenzij hij door een levend geloof met Christus verbonden is.

Zonder Wien we niets — met Wien wij alles vermogen.

Laten we dan door Zijne genade „ons licht alzoo (doen) schijnen voor de menschen, dat zij onze goede werken mogen zien en onzen Vader, die in de hemelen is, verheerlijken”.

Zulke getuigenissen verdienen gehoor. Dit ernstig woord vinde weerklank in de harten. Gaarne onderschrijf ik deze inleidende regelen van Dr. Beumer:

„In bescheidenheid doet hij waarschuwend woorden hooren. Zonder zich beter te achten dan anderen. Er aan gedacht, dat wij allen dagelijks in vele dingen struikelen.

Worde het geschrift ook in dien geest gelezen! Dan kan het voor velen tot steun zijn, te midden van de verleiding van het zaken-doen.

De Heere: onze God geve daarop Zijn zegen.”

K. D.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

Het rijk der ziel.

Ook Bergson's verschijning heeft iets van een apostel der wijsbegeerte. Hij doet ons, heel in de verte, denken aan de profeten, die oudtijds het volk terugriepen van den vorm naar den geest, van de geleerdheid naar den eenvoud, van den hoogmoed naar den deemoed, van de kerk naar de persoonlijkheid.

Bergson's filosofie is reactie, maar ook reformatie, en positieve bouw.

Door het zwaartepunt van de wijsgeerige bemoeienis te verplaatsen van het ontledend verstand naar het begrijpend hart, van de rede naar de intuïtie, van de afmeting naar den duur, heeft

hij wezenlijk meegewerkt tot het vrij-maken van het ik, hetgeen zoowel vrucht als voorwaarde is in het werk der wijsbegeerte.

Natuurlijk was Bergson eenzijdig.

Welke zoekers der waarheid zijn trouwens volkomen harmonisch geweest?

En welke reactie miskent niet eenigermate de actie?

Bij Bergson is de eenzijdigheid echter ook onevenwichtigheid.

Men heeft tegen hem het bezwaar aangevoerd, dat hij, bij de bepaling van den samenhang en van de samenwerking tusschen verstand en instinct, het organisch verband tusschen die twee teveel uit het oog verliest, en daardoor verwaarloosd heeft de waarheid, die er ligt in de beroemde spreuk van Kant: „Begrippen zonder aanschouwingen zijn leeg, maar aanschouwingen zonder begrippen zijn blind”.

Heelemaal onjuist schijnt ons deze beschuldiging niet. In zijn verwerping van het primaat van het verstand, is Bergson zeker te ver doorgeslagen naar de tegengestelde zijde.

Maar deze overdrijving is een verschijnsel, dat verband houdt met de groote en algemeene kentering in de filosofie.

Anderen zijn nog verder gegaan dan Bergson en hebben het verstand enkel een functie genoemd van het instinct, of wel het verstand op non-activiteit willen stellen, teneinde het alléén-recht te laten aan het mystieke aanschouwen.

Wat voor ons in deze beweging het belangrijkste blijkt is het feit, dat de moderne mensch in de wijsbegeerte weer bezig is tot zelfkennis te ontwaken. Door weer belangstelling te toonen in het leven als mysterie, door weer eerbiedig te erkennen, dat er meer dingen zijn tusschen hemel en aarde, dan die hij verstandelijk benaderen kan, heeft hij (in wijsgeerigen zin) zich ook meer vatbaar gemaakt voor de waarheid.

Ook voor de filosofie geldt het woord, dat, wie niet wordt als een kindeke het koninkrijk niet kan binnengaan.

Een gevolg van dit terugvinden van het leven achter de verschijnselen is ook geweest, dat de mensch, in zekeren zin, zichzelf teruggevonden heeft.

De openbaring van het wonder van het leven sluit in zich de openbaring van het wonder der ziel.

Toen de mensch voelde, dat hij met zijn verstand machteloos staat tegenover het groote wereldgeheim, en daarom zocht naar andere vermogens, om dit geheim van binnenuit op te lossen, gingen zijn oogen als vanzelf voor zijn eigen persoonlijkheid open.

Bergson wijdt in zijn filosofie een belangrijk gedeelte aan het probleem van het ik, en beschouwt het karakter als de samenvatting van al het geleefde, terwijl dan bij hem leven niet is een onderworpen zijn aan, of opgesloten worden door, den tijd, maar een voortdurenden scheppingsdrang, een vrije ontwikkeling.

Simmel gaat nog een stapje verder en beschouwt het leven als een zich ontwikkelen boven de levensstrooming uit, als een opklommen uit het worden tot de idee, als een transcendatie van het ik. De mensch wil niet slechts meer-leven, maar meer-dan-leven. In dezen weg ontstaat uit de natuur de cultuur, wetenschap, kunst, religie, in één woord, het geestelijk leven.

In tegenstelling met de wetenschapsfilosofie, die de religie tot wetenschap maakt, wordt door de levensfilosofie de wetenschap omgezet in (een soort) religie.

In de houte verscheidenheid en tegenstrijdigheid van de moderne geestesstroomingen is kennelijk deze, uit de ziel gesproten en tot de ziel gekeerde, richting een opdringende macht.

Prof. Bavinck had zeker het recht de opkomst van deze, uit de diepte van het zieleleven gewelde, filosofie te karakteriseeren als „De overwinning der ziel”.

Men heeft tegen deze rede indertijd het bezwaar gemaakt, dat ze aan het christelijk beginsel geen ruimte geeft.

Miaschien is de kritiek rechtvaardig.

Maar zeker is, dat, door het uitschakelen van de positieve christelijke wijsbegeerte, des te meer trof het feit, dat de moderne mensch, op zijn weg, in de schemering van het licht der algemeene genade, wijsheden vindt, die nauw aan het christendom verwant zijn.

Het is of sommige wijsgeeren van den nieuwen tijd echo's hebben opgevangen van Jezus' woord: „Wat baat het den mensch — dus ook den denker — of hij de geheele wereld wint, en hij lijdt schade zijner ziel.”

Wordt het mooi-oriënteerende boekje van Dr. Bavinck nog gelezen?

De overwinning der ziel — dat is immers een teken des tijds!

Dr. Bavinck karakteriseert den strijd om de ware wereldbeschouwing (zeer in het algemeen!) als een worsteling tusschen idealisme en naturalisme, die beurtelings overwinningen behalen.

Na het materialisme is thans de overwinning

1) Rede uitgesproken in de algem. vergadering van het achtste Nederl. Philologencongres te Utrecht, 26 April 1916. — J. H. Kok, te Kampen.

weer aan de filosofie, die de ziel tot uitgangspunt kiest.

Maar, zegt Bavinck (en deze verbreding van het thema is het juist wat ons bijzonder interesseert) — „deze overwinning staat niet op zichzelf; ze is de openbaring en bevestiging van die, welke de ziel als geesteswezen over de zinnelijkheid, in de cultuur over de stoffelijke wereld, en in den ethischen strijd over zichzelf behaalt”.

Een viervoudige overwinning dus!

Wat de eerste, de wijsgeerige, betreft, schildert Bavinck in enkele groote schetslijnen de nederlaag, die de mechanische wereldbeschouwing, à la Haeckel, leed, toen de psychologie zich uit de wind-selen der natuurwetenschap losmaakte en de souvereiniteit in haar eigen kring herwon.

Naast de psychologie hief ook de geschiedwetenschap het hoofd op en wierp, geleid door Windelband, het materialistische juk af.

De kunst volgde haar voorbeeld. De bevrjgde ziel der kunstenaars school eerst nog wel weg in het pessimisme, maar allengs vond ze, o.a. bij Maeterlinck, haar eigen plaats in het leven. Zelfs is in de nieuwste kunstrichting de ziel dermate geëmancipeerd, dat de zij de kunst zelfstandig uit eigen ontroering wil scheppen.

Ook de natuurwetenschap onderging een omwenteling, doordat zij de atomen in krachten oploste en zelfs de physische processen tot psychische herleidde (pan-psychisme — alles is ziel-lijk).

De tweede overwinning betreft het levensproces in den mensch, en bestaat in de kentering van de waarneming der buitenwereld naar de zelfbezinning en zelfontwikkeling. Het denken is hierbij niet slechts een verzamelen en opbouwen van voorstellingen, maar een gansch eigensoortige werkzaamheid van de ziel, verwant aan het dichten, en in dezen weg klimt de mensch op tot een „geestelijk burgerschap”, dat persoonlijkheid heet, en zich boven den stroom der veranderlijke dingen verheft en handhaaft.

Een derde fase van ontwikkeling en triomf der ziel betreft de cultuur. De cultuur zelve is vrucht van de geestelijke beheersching en opbouw der natuur, onderwerping van de stof aan den geest. Door de cultuur arbeidt de mensch dus ook aan zijn eigen verheffing, en ontwaakt het besef, dat hij, als goestelijk wezen, boven haar uitblinkt. Vooral in de kunst onderscheidt hij zich van haar als de schepper van een ideëele werkelijkheid. Maar van nog veel meer betekenis is de overwinning, die de ziel behaalt heeft in haar eigen gebied, namelijk tegenover de haar inklevende en onlaaghoudende zinnelijkheid.

Schiller heeft beproefd de tegenstelling te verzoenen door het schoonheidsleven.

Kant heeft de tegenstelling zóózeer verdiept, door de leer van het radicaal-booze, dat een harmoniseering onmogelijk scheen, en moedeloosheid zich van den mensch moest meester maken.

Maar de moderne mensch heeft weer een open oog gekregen voor de noodzakelijkheid, en ook mogelijkheid, van de zedelijke worsteling. Na een tijdperk van puur verstandelijke opvoeding, heeft de zedelijke opvoeding, bestaande in sterking van den wil en vorming van het karakter, in het onderwijs weer haar intocht gedaan.

„De schoonste en rijkste overwinning”, zegt Bavinck, „is toch die, welke de ziel over zichzelf behaalt, en de beste opvoeding zal deze zijn, welke tot dien strijd tegen zichzelf den lust wekt en de krachten schenkt.”

Maar, zoo kant hij er op volgen — en hier schemert wel eenigszins het christelijk beginsel door, — cultuur en kunst, ook al beoogen zij de loutering der ziel door de verzoening der tegenstrijdigheden, brengen het niet verder dan tot een profetie der overwinning. „De kunst kan ons, als Mozes van Nebo's top, het beloofde land uit de verte doen zien, maar zij neemt ons niet bij de hand, om er ons heen te voeren en binnen te leiden.”

B. W.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Scholen.

I.

„Tante Post” heeft ons leelijk in den sleek gelaten; bijna twee maanden geleden zonden wij een paar artikeltjes; daar deze niet werden opgenomen, informeerden wij ten slotte aan het hoofdkwartier; toen nog steeds bericht uitbleef, werd er wederom een briefkaartje aan gewaagd, en toen bleek, dat én de artikels én het eerste schrijven niet terecht waren gekomen! Wij beginnen dus van vorenaf aan, en zullen voortaan copie moeten nemen als een verzekering tegen eventuele ongelukken.

Het zendingsrapport is 49 bl. groot; 28 bl. worden door de scholen ingenomen; reken daarbij nog 8 bl. finantiëel verslag, dan blijft er niet veel meer voor het andere over. Komt men met de tegenwerping, dat men niet tellen, doch wegen moet, ook dan vormen de scholen nog de hoofdschotel.

Wij schakelen de Opleidingsschool op Soemba uit, daar wij ons voorloopig tot Java beperken. Ook kunnen wij laten rusten „De school met uitgebreid leerplan, ter opleiding van helpers bij den